

Gregor Pompe, *Novi tokovi v glasbi 20. stoletja*

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2014 (292 str.); 26,90 €

Z zelo skromno oznako učbenik so avtor izr. prof. dr. Gregor Pompe (roj. 1974), Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Oddelek za muzikologijo FF označili novo muzikološko delo na slovenskih glasbenih policah. Kajti *Novi tokovi v glasbi 20. stoletja* (2014) so obenem znanstvena razprava in hkrati učbenik, ki se tako ali/in drugače dotika sodobne glasbene umetnosti na različne načine. Uporaben je tako za srednje glasbene in druge srednje šole šole kot za visoko

umetniško in znanstveno uporabo, ob učbeniku pa bi že na samem začetku dodali, da gre za njegovo nadgradnjo. Avtor, ki je tudi sam umetnik (dirigent in skladatelj), znanstvenik (raziskovalec) in visokošolski učitelj pa še publicist in glasbeni kritik, se ukvarja predvsem s sodobno slovensko in evropsko glasbo, z vprašanji semantike glasbe, sodobnimi kompozicijskimi tehnikami in glasbenim gledališčem. Kot že naslov knjige pove, gre za prikaz razvoja glasbene umetnosti v komaj minulem prejšnjem stoletju, v tem pa združi kronološko glasbenozgodovinski in kompozicijsko-tehnični pogled. Po avtorjevi trditvi so najbolj izpostavljene slogovne spremembe na zemljevidu razvojnih zaporedij glasbe v 20. stoletju. V njih pa odzvanjajo splošne duhovno zgodovinske spremembe, ki so tako rekoč gonilna sila vseh razvojnih sprememb. Avtor sledi temu tako, da zasleduje predvsem spremembe specifik kompozicijskih tehnik. Teh se je samo v obravnavanem času nabralo toliko ali celo mnogo več kot sicer v celotnem razvoju glasbe od njenih začetkov pa vse do začetka 20. stoletja. V ta namen je vsaka estetska ali/in kompozicijsko-tehnična premena nazorno ilustrirana s primeri glasbenih analiz izbranih del. Knjiga tako pokriva širok spekter slogov in kompozicijskih tehnik: moderna, impresionizem, ekspresionizem, dodekafonija, neoklasicizem, nova stvarnost, glasba in politika, avantgarda, serializem, postserializem, elektronska in konkretna glasba, zvočne kompozicije,

naključje (improvizacija), spektralna glasba, postmodernizem in sodobni intermedijski pluralizem.

Knjigo začne avtor s tradicionalnim uvodom, predgovorom (str. 7–9), kjer razloži celoten načrt svoje razprave in celotno »metodiko in didaktiko« svojega dela. To se potem prične z glasbeno moderno. Ta pa je razpeta v delih Gustava Mahlerja, Richarda Straussa, Franza Schrekerja in Alexandra Zemlinskega (str. 10–48). V delih slednjih zazna njihovo tradicionalno estetiko in kompozicijske tehnike, s katerimi omenjeni skladatelji (v primerjavi še z drugimi, žal neomenjenimi), prednjačijo. Tekst je še dodatno obogaten s primerjalnimi tabelami, notnimi primeri in analizami del, na koncu vsakega od navedenih 13 poglavij pa še s priporočili za nadaljnje branje (skladateljski zapisi, o skladateljih, analizah, splošnem in kar je neke vrste tovrstna novost: vsaj z omembo /vzporedne/ slovenske glasbe izbranega slogovnega obdobja). Za naslednje poglavje, ki piše o impresionističnih in mistično barvnih izhodih iz tonalnosti (str. 49–63), avtor predstavi izbor iz opusa skladateljev Claudea Debussyja in Aleksandra Skrjabinina. Za Pompertovo predstavo med ekspresionizmom in dodekafonijo (str. 64–95) pa nam v pisni podobi zveni glasba skladateljev Arnolda Schönberga, v okviru »druge dunajske šole« pa se mu pridružita še učenca Alban Berg in Anton von Webern. Za tenkočutno vpletenost folklorne v umetno glasbo so za poglavje nove vloge folklorizma (str. 96–114) še najbolj »zaslužni« Bela Bartok, Zoltan Kodaly, George Enescu, Karol Szymanowski, z zgodnimi baletnimi deli Igor Stravinski in Leoš Janáček. Za avtorjev prikaz neoklasicizma (str. 115–122) je v »igri« samo skladateljski tandem I. Stravinski in Sergej Prokofjev, prvemu pa je kot pandan dodan še A. Schönberg. Bližina socialističnega realizma pa je že napovedana prav z omenjenim slogom v glasbi. »Zgodovinsko« avantgardo in emancipacijo zvoka (str. 123–132) predstavljajo avtorji Balilla Pratella, Luigi Russolo, Kurt Schwitters in Edgard Varese. Zastoj (morebitnih) hitrih sprememb (str. 133–164) pa so v nadaljevanju »povzročili« skladatelji francoske šesterice (Darius Milhaud, Francis Poulenc, Arthur Honegger, Georges Auric, Louis Durey in Germaine Tailleferre), Erik Satie, (ponovno) P. Hindemith, Charles Ives in Olivier Messiaen. Socialistični realizem je ponovno omenjen zvezi z opusom Dmitrija Šostakoviča. V serializmu (str. 165–184) je prednjačila ali igrala vodilno vlogo glasba skladateljev Pierra Bouleza, Karlheinz Stockhausna in Luigija Nona. V aleatoriki so bili najbolj izpostavljeni naključje, neodločnost, mobilna in odprta forma (str. 185–210) v delih avtorjev Johna Cageja, newyorške kompozicijske šole in Witolda Lutoslawskega. V vzniku elektroakustične glasbe (str. 211–220) so predstavljeni konkretna in elektronska glasba ter živa elektronika. Postserializem (str. 221–237) zaznamujejo dela skladateljev Györgyja Ligetija in Iannisa Xenakisa, v teh pa beremo in »slišimo« zvočne in jezikovne kompozicije

s poljskim sonorizmom vred, stohastično in spektralno glasbo, glasbeno gledališče in scenske kompozicije, fluxus (= pretek): happening, akcija, dogodek in multimedijske skladbe. Za postmodernizem (str. 238–261) sta najbolj zanimivi ameriška in evropska pot, slednja z (vzhodnim) Evropejcem Alfredom Schnittkejem. Sodobnost (str. 262–271) se giblje po avtorjevi tezi med postmodernizmom in globalizmom, kot posebnost se pojavljata institucionalizirana in neinstitucionalizirana glasba oz. njeni avtorji, poudarjene pa so še vloge (ponovno) J. Cageja, improvizacijske prakse in večmedijska umetnost. Na koncu te obsežne in tehtne ter skrajno sodobne ali kar moderne glasbene knjige (ta je mdr. segla časovno pravzaprav najdlje, sledijo še običajna poglavja: literatura (str. 272–278), imensko (str. 279–286) in stvarno kazalo (str. 287–292). V vsem tem je avtor zelo zanimiv in komparativen. Vrednostno je zanimiv ali skoraj inovativen dodatek k vsakemu od navedenih poglavij. V njem se pojavljajo slovenski skladatelji in njihova dela. Ker se v tem ena in ista imena pojavljajo po večkrat, opuščam naslove del, navajam pa le njihova imena: Anton Lajovic, Risto Savin, Lucijan Marija Škerjanc, Janko Ravnik, Emil Adamič, Demetrij Žebre, Marij Kogoj, Matija Bravničar, Danilo Švara, Franc Šturm, Marijan Lipovšek, Primož Ramovš, Dane Škerl, Uroš Krek, Slavko Osterc, Marjan Kozina, Blaž Arnič, Alojz Srebotnjak, Pavel Šivic, Darijan Božič, Bor Turel, skupina SAETA, Igor Štuhec, Milan Stibilj, Janez Matičič, skladateljska skupina Pro musica viva, Ivo Petrič, Lojze Lebič, Jakob Jež, Uroš Rojko, Larisa Vrhunc, Marko Mihevc, Aldo Kumar, Tomaž Grom, Marko Košnik, Grega Taa Sambolec Vrhovec, Miha Ciglar, Bojana Šaljić Podešva in Vito Žuraj (navedeno po vrstnem redu objavljenih imen in ne po abecednem ali kronološke redu). Gre vsekakor za dodatno in ponovno ugotovljeno evropeizacijo slovenske glasbe oziroma glasbe nastale na Slovenskem in hkrati tudi za njeno deklarirano svetovno afirmacijo. Če bi citirali besede našega pokojnega doajena in nestorja slovenske muzikologije, akademika dr. Dragotina Cvetka, bi gladko spet lahko potrdili, da je tudi slovenska glasba v obravnavanem preteklem tj. 20. stoletju tudi po zaslugi avtorja G. Pompeta spet enkrat stopila v korak z evropsko in svetovno, marsikdaj pa celo korak ali dva stopala pred njo. Očitno tudi pri tako analitičnem »učbeniku,« kot so Novi tokovi v glasbi 20. stoletja avtorja Gregorja Pompe, ne moremo mimo komparacije, primerjave in vrednotenja ene in druge glasbe.

Knjigo so poleg avtorja pomagali izdati recenzenta Lojze Lebič in Larisa Vrhunc (nekdanji in sedanja kolegica s FF UL), lektorica Monika Jerič, tehnično je knjigo uredil in opravil prelom Jure Preglau, avtorica slike na naslovnici je Uršula Berlot, oblikovno zasnovo je prispevala Jana Kuhar, naslovnica je še (dodatno) delo VBG, d. o. o., knjigo pa je v 200 izvodih natisnila Birografika Bori, d. o. o.